

A MEGYEI JOGÚ VÁROSOK GAZDÁLKODÁSA AZ ADÓSSÁGKONSZOLIDÁCIÓ UTÁN – KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A MODERN VÁROSOK PROGRAMRA

HEGEDŰS SZILÁRD¹

Abstract

A tanulmány a megyei jogú városok gazdálkodását elemzi 2014-től 2017-ig, valamint a 2015-ben meginduló Modern Városok Programot mutatja be városonként, illetve fejlesztendő szakfeladatok vonatkozásában. A költségvetési elemzés azért kezdődik 2014-től, mivel az adósságkonszolidáció záróakkordjai ebben az évben zajlottak le, és emellett 2014-től újfajta számviteli rendszer került bevezetésre a korábbi pénzforgalmi szemlélet helyett. Az elemzés során a főbb mérleg és eredménykimutatás adatokat, valamint legfontosabb pénzügyi mutatókat értékelem. A tanulmány második felében a Modern Városok Programot mutatom be és elemzem a megyei jogú városok vonatkozásában.

The management of towns with county rights after debt consolidation – especially the Modern Cities Program

The study examines the management of cities with county rights between 2014 and 2016. Local Government Debt Consolidation was completed in 2014 and a new accounting system was introduced in this year. I analyzed the data of the annual report and the financial indicators. In the second part of the study, I will present the Modern Cities Program launched in 2015.

Bevezetés

A 23 megyei jogú városban a 2016-os statisztikák szerint hozzávetőlegesen 2 millió lakos él, a településhálózatban betöltött szerepük alapján meghatározó térszervező erővel rendelkeznek. Ezt aláhúzza, hogy zömük megyeszékhely, 4 olyan város van, amely nem rendelkezik megyeszékhelyi ranggal, de méretéből, és szerepéből adódóan kiérdemelte a megyei jogú városi címet. 2015-től a kormányzati fejlesztéspolitikai homlokterébe kerültek a megyei jogú városok, amelynek szükséges feltétele a kiszámítható, stabil gazdálkodás volt. A tanulmány e témát járja körül, azaz hogy hogyan alakult a megyei jogú városok gazdálkodása 2014 és 2017

között és milyen forrásokra számíthatnak a Modern Városok Program keretében, melyek a főbb fejlesztési területek.

Irodalmi áttekintés

Az önkormányzati stabilitás szükséges feltétele, hogy a helyhatóságok a közfeladataikat minél magasabb színvonalon lássák el, mindezt fenntartható pénzügyek mellett. A pénzügyi fenntarthatóság elemei közé tartozik, hogy legalább ficitessé legyen a költségvetési egyenlege, eleget téve a fontos költségvetési szabályoknak, amelyek az Alaptörvényben, Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvényben (a továbbiakban: Möt.), valamint Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló a 2011. évi CXCV. törvényben kerültek meghatározásra. A felsorolt jogszabályok a nemzetközi szinten elterjedt szabályalapú költségvetési gyakorlatok elterjedését és alkalmazását szolgálják. A költségvetési szabályok a helyhatóságok gazdálkodásában az célt erősítik, hogy az autonómiával rendelkező lokális egységek ne tudja-

¹ 2010-ben diplomázott Gödöllőn a Szent István Egyetemen, 2010-től nappali tagozatos PhD hallgató a SZIE Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskolájában. 2013-tól 2015-ig a SZIE tanársegédje, 2016-tól a Budapesti Gazdasági Egyetem Pénzügyi és Számviteli Kar adjunktusa, 2017-től a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Közpénzügyi Kutatóintézetének tudományos munkatársa, adjunktus. Doktori fokozatát 2016-ban szerezte közpénzügyi témában.

nak a központi hiánycélt befolyásoló mértékben eladósodni. A költségvetési szabályok a hazai rendszerben a következőkben foglalhatóak össze:

- Működési deficit nem tervezhető a költségvetés készítése folyamat során, így tervszinten biztosított a költségvetési aranszabálynak történő megfelelés, a működési deficit;
- Az adósságot keletkeztető ügyletek a Magyar Államkincstár közreműködésével a Pénzügyminisztérium engedélyéhez kötöttek;
- az adósságszolgálat felső határa a saját bevétel 50%-ban kerül korlátozásra, amelyet az adósságnak minősülő ügylet igénybevételenek egyik évben sem haladhat meg az adósságszolgálat. Ezen szabályozási eszközök bevezetése mögött az a szándék húzódik meg, hogy megakadályozásra kerüljön az önkormányzati adósság felépülése.²

Az önkormányzati eladósodásnak, hitelfelvétel szabályozásának operatív megközelítésben három módja létezik. Az első esetben piaci finanszírozás alapú finanszírozás történik, itt a piac fegyelmező ereje lehet a korlátozó tényező, a második jellemzője, hogy engedélykötelessé teszi a hitelfelvételt, míg a harmadiknál a központi szabályozás effektíve korlátozza a hitelfelvételt.³ Az Európai Uniónak a deficit szinten tartásának szabályozási alapjait a Stabilitási és Növekedési Paktum tartalmazza, ennek érvényesülését *Van Rumpuy*⁴ és munkatársai vizsgálták az OECD országainak lokális alrendszerére vonatkoztatva is. *Monacelli* és szerzőtársai⁵, valamint *Burgett és Feld*⁶ olasz és svájci példákön keresztül mutatták be a költségvetési szabályok működését.

Feladatellátási kötelezettség

Az Möt. alapján a helyhatóságok feladatai két csoportra oszthatóak, a kötelező, és önként vállalt feladatokra. Ez utóbbiakat a helyhatóság abban az esetben láthatja el, ha az nem korlátozza a kötelező feladatainak ellátását, és nem igényel többlet állami forrást, fontos megnyilvánulása az önkormányzatiságnak a fakultatív feladatellátás.

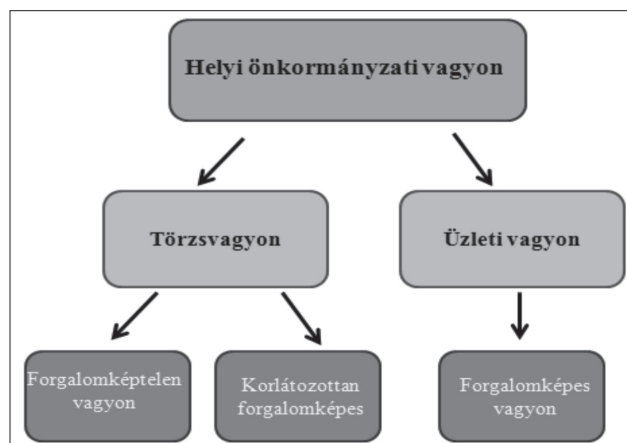
A feladatellátást determináló jogszabályok az Alaptörvény 32. cikke, amely a közügyek intézése során tartalmazza a helyhatóságok jogait, valamint a feladatellátás során az Möt. 13. § a meghatározó, amely mellett számos ágazati törvény is determináló hatással bír. Ennek megfelelően a szociális feladatok vonatkozásában a 1993. évi III. törvény, bölcsődei, gyermekjóléti ellátás kapcsán a 1997. évi XXXI. törvény, a közfoglalkoztatás kapcsán a 2011. évi CVI. törvény, az egészségügyi ellátás vonatkozásában a 1997. évi CLIV. tör-

vény, a közművelődési feladatokkal kapcsolatban 1997. évi CXL. törvény, valamint a 2001. évi LXIV. törvény, köznevelési feladatok esetében a 2011. évi CXC. törvény irányadó. Meghatározó a sportfeladatok kapcsán a feladatot a 2004. évi I. törvény ír elő, kommunális feladatok kapcsán az Möt. és a 2011. évi CCIX. törvény és a 2012. évi CLXXXV. törvény, környezetvédelmi feladatok vonatkozásában a 1995. évi LIII. törvény, vagyongazdálkodás kapcsán pedig a 2011. évi CVIII. törvény meghatározó. Ahogyan látszik, az önkormányzati törvény mellett jónéhány jogszabály is befolyásolja a közfeladat ellátását a megyei jogú városoknak.

A gazdálkodás, forrásellátás kapcsán a mindenkori költségvetési törvény bír meghatározó erővel, valamint az Möt. feladatfinanszírozással kapcsolatos rendelkezései. A mindenkori költségvetési törvény adja a kapcsolatot az államháztartás két alrendszere között, amelyet a feladatfinanszírozás keretében juttat a helyhatóságoknak a központi költségvetés, a fejezetrendben a IX. fejezetben, valamint a költségvetési törvény mellékleteiben.

Az önkormányzati vagyon és államháztartási számvitel

A helyhatóságok gazdálkodásának, önállóságának másik meghatározó tényezője az önkormányzati vagyon, amellyel való gazdálkodás kérdéseit a Nemzeti Vagyonról szóló törvény szabályozza, valamint csoportosítja a vagyon elemeit (1. ábra). A törzsvagyon az alapvető feladatellátást szolgálja, ezáltal funkcióhoz rendeltség jellemzi. A jogszabály taxatív felsorolja, mely vagyonelemek tartoznak kizárólagos módon a törzsvagyon körébe. A korlátozottan forgalomképes vagyont meghatározott feltételek esetén a helyhatóság értékesítheti, apportálhatja. Az üzleti vagyon szabadon értékesíthető, terhelhető, ezen kívül a vállalkozásba bevonható. Ennek egyik oka, hogy számos önkormányzati tulajdonú társaság működik a megyei önkormányzatok tulajdonában égisze alatt, amelyek száma 278 volt a 2017-es évben az Amadeus adatbázis adatszolgáltatása alapján. E társaságok részt vesznek az önkormányzatok feladatellátásában is.

1. ábra

A nemzeti vagyon összetétele
Forrás: Saját szerkesztés a törvény alapján

² LENTNER Cs. (2016): *Rendszerváltás és pénzügypolitika – tények és tévhitek*, Budapest, Akadémiai Kiadó.

³ TER – MINASSIAN, T. – CRAIGH, J. (1997): *Control of subnational government borrowing in Fiscal Federalism in Theory and Practice* (Chapter 7.) IMF

⁴ VAN ROMPUY, P. (2016): *Sub-national Tax Autonomy and Deficits: Empirical Results for 27 OECD Countries*, Regional Studies 50 (7), pp 1248–1259.

⁵ MONACELLI, D. – PAZIENZA, M.G. – RAPALLINI, C. (2018): *Municipality Budget Rules and Debt: Is the Italian Regulation Effective?* Public Budgeting and Finance 36(3) pp 114–140.

⁶ BURRET, H.T. – FELD, L.P. (2018): *Vertical effects of fiscal rules: the Swiss experience*. International Tax and Public Finance 25(3) pp 673–721.

Az új államháztartási számvitelt a Kormány a 1185/2011-es EK rendelet alapján a 4/2013. (I. 11.) Korm. rendelettel iktatta be a hazai jogrendbe. A jogszabály elhatárolásalapú, eredményszemléletű számvitelt vezetett be. Ennek folyamán megmaradt a pénzforgalmi szemléletű költségvetési számvitel, azonban kiegészült az eredményszemléletű pénzügyi számvitellel is, amely a gazdálkodásban jelen lévő számos anomáliát tudott orvosolni, csökkentve a kreatív könyvelési megoldások alkalmazhatóságát a közszférában (Molnár – Hegedűs, 2017).⁷ A számviteli váltással a vállalati és a költségvetési szféra könyvvizelési beszámolási gyakorlata nagymértékben közel került egymáshoz, hiszen bevezetésre került az eredménykimutatás, valamint az időbeli elhatárolás elve.

A gazdálkodás alapjai és az adóssághozzájárulás

Az önkormányzati gazdálkodás alapvetéseit az Mötv. fogalmazza meg. E törvényben vannak meghatározva az önkormányzat saját bevételi forrásai, amelyek a következők:

- helyi és települési adók, amely szabályozását a 1990. évi C. törvény tartalmazza;
- a felhalmozási és tőkejellegű bevételek, melyek a vállalkozási tevékenységből, osztalékból, kamatból, valamint az önkormányzati vagyontömeg hasznosítása útján realizálnak a helyhatóságok;
- átvett pénzeszközök, amelyek lehetnek működési célra (pl. NAEK finanszírozása), valamint felhalmozási célra (pl. Európai Unió támogatás);
- az önkormányzati intézmények által realizált bevételek (pl. bérbeadás, vagy a konyhai étkeztetés ellátottakon kívüli igénybevételért fizetett díj);
- a mindenkori költségvetési törvény alapján az önkormányzatot illető illeték, bírság, díjak.

A másik gazdálkodást meghatározó forráscsoport a korábbiakban bemutatott feladatfinanszírozás, amely a támogatási rendszer alapját képezi.

Az önkormányzatok gazdálkodását szignifikánsan befolyásoló esemény volt a 2011-2014 között lezajlott adóssághozzájárulás, amely abból a felismerésből fakadt, az egyszerre jelentkező működési és felhalmozási hiány nagymértékben megnehezítette volna a feladatok ellátását.^{8,9} Ezzel szemben Kornai¹⁰ és Vasvári¹¹ azon az állásponton van, hogy az adóssághozzájárulás a puha költségvetési korlát jelenségének

⁷ MOLNÁR, P. – HEGEDŰS, SZ. (2018): *Municipal Debt Consolidation in Hungary (2011-2014) in an Asset Management Approach*, Polgári Szemle: gazdasági és társadalmi folyóirat 14: Special pp. 81–92., 12 p.

⁸ LENTNER, CS. (2014): *The Debt Consolidation of Hungarian Local Governments*, Public finance quarterly 59:(3) pp. 310-325.

LENTNER, CS. (2015): Önkormányzatok pénzügyi konszolidációja és működőképes állapotban tartásuk eszköztáráról: 26. fejezet pp. 637-656., 20 p. In: LENTNER, Csaba (szerk.) *Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás*. Közpénzügyek és Államháztartástan Budapest, NKE Szolgáltató Kft., 858 p.

⁹ BETHLENDI A. – LENTNER CS. (2018): *Subnational Fiscal Consolidation: The Hungarian Path from Crisis to Fiscal Sustainability in Light of International Experiences*. SUSTAINABILITY 10: 9 p. 2978, 1 p.

¹⁰ VASVÁRI T. (2018): *Bailout of local governments in Hungary: short- and long-term effects*. Kornai konferencia BCE

egyik jellemzője, és a helyhatóságok nemzeti ajándékot kaptak, azzal, hogy szelekció nélkül került sor a konszolidációra.

Az én megítélésem az, hogy az eladósodáshoz egyaránt hozzájárult, hogy a gazdasági válság válságkezelése során a közfeladatok, jellemzően a humán infrastruktúra ellátásának terhei a lokális szintre kerültek, amely működési hiány felépülését idézte elő, a nem megfelelően hangolt adóssághozzájárulás, valamint a nem megfelelően kommunikált hitelfelvételi szigorítás kötvénykibocsátást eredményezett, amelyben aktív partnerek voltak a bankok is, így a kialakult helyzet kapcsán a felelősség több oldalról is megállapítható.

A hatályos szabályozás igyekszik ennek gátját szabni, és adaptálódni a környezeti változásokhoz,¹² még ha egyes települések ez alól találnak is kibívót.

Anyag és módszertan

A tanulmányban a megyei jogú városok éves beszámolójának adatait aggregáltam, és vizsgáltam meg 2014-2017 között. Az időintervallum kiválasztásának oka, hogy 2014-től lépett hatályba az új számviteli rendszer, ebből adódóan az adatokat összehasonlíthatóvá kívántam tenni, mivel a korábbi számvitelben nem volt eredménykimutatás, és a mérleg is eltérő formátumban készült. 2016-tól ismét változás következett be, ennek oka a Számviteli törvény változása, amely jelentősen megváltoztatta az eredménykimutatás felépítését, és ez hatott az államháztartási számvitelre is.

A másik ok, hogy 2014-ben fejeződött be az adóssághozzájárulás, ennek megfelelően a helyhatóságok egyfajta „*tabula rasa*”-val kezdhették meg működésüket. A saját kutatásban vizsgáltam a mérlegfőösszeget, a saját tőke és a befektetett eszközök alakulását, a követelések, kötelezettségek alakulását, valamint az összehasonlíthatóság érdekében az eredménykimutatásból a bevételek alakulását és összetételét, valamint a tevékenység eredményét, mivel ez a kategória a számviteli törvény változásának ellenére sem változott. Az elemzésem a főbb pénzügyi mutatószámok bemutatásával zártam.

Az empirikus kutatás második részében a Modern Városok Program (továbbiakban: MVP) költségvetési aspektusait elemeztem. A kutatás módszere során dokumentumelemzéssel megvizsgáltam a program 2015-ös indulásától kezdődő jogforrásokat, döntő hányadában kormányhatározatokat, kormányrendeleteket, valamint a költségvetési törvényeket 2015-től 2018 október végéig. Mivel a program végrehajtása folyamatos, így 2018. 10. 31-én zártam le a jogforrások vizsgálatát, ezt követő jogforrások nem képezik részét az elemzésnek.¹³

Elemzésem során kitértem az MVP költségvetési aspektusaira, az egyes települések számára megítélt forrásokat, valamint a biztosított költségvetési források szakfeladatonkénti megoszlását, időbeli ütemezését.

¹¹ KORNAI J. (2014): *The Soft Budget Constraint – An Introductory Study to Volume IV of the Life's Work Series*. Acta Oeconomica, Vol. 64 (S1), pp. 25–79.

¹² Például a hitelfelvételi korlátozás az önkormányzati cégekre történő kiterjesztésével.

¹³ Az EU-s támogatási keretösszegekkel a 1562/2016. (X. 13.) Korm. rendelet, valamint a 1830/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet tartalmazza.

1. táblázat
Az adósságkonszolidáció egyes településeken

Város	2013. évi 5 ezer fő feletti konszolidáció (átvállalt és kifizetett) összesen	2014. évi konszolidáció (átvállalt és kifizetés) összesen	Konszolidált adósság összege	Egy lakosra jutó konszolidált összeg (eFt/fő)
Békéscsaba	6 002 031	3 920 774	9 922 804	160,0
Debrecen	18 072 173	10 103 459	28 175 633	137,5
Dunaújváros	10 843 491	5 695 756	16 539 247	339,7
Eger	4 831 453	3 401 550	8 233 003	151,1
Érd	8 093 088	3 364 343	11 457 430	175,0
Győr	3 392 210	4 455 919	7 848 129	62,1
Hódmezővásárhely	15 650 835	6 891 340	22 542 175	485,9
Kaposvár	13 987 452	5 706 299	19 693 751	297,9
Kecskemét	9 152 404	7 631 905	16 784 309	149,6
Miskolc	25 661 751	10 495 978	36 157 730	217,5
Nagykanizsa	4 127 728	2 210 802	6 338 530	128,2
Nyíregyháza	12 123 347	6 707 927	18 831 275	158,0
Pécs	29 227 423	16 519 422	45 746 846	300,1
Salgótarján	2 090 110	1 167 397	3 257 507	84,8
Sopron	11 455 657	4 103 752	15 559 409	265,5
Szeged	14 075 427	11 024 642	25 100 069	151,4
Székesfehérvár	9 452 942	4 752 523	14 205 465	141,9
Szekszárd	3 529 058	2 414 675	5 943 733	173,8
Szolnok	13 702 624	7 071 966	20 774 590	283,2
Szombathely	10 638 947	4 477 818	15 116 765	193,3
Tatabánya	5 375 663	8 996 451	14 372 113	203,6
Veszprém	4 987 253	2 487 933	7 475 186	129,2
Zalaegerszeg	1 448 931	1 243 940	2 692 871	45,6

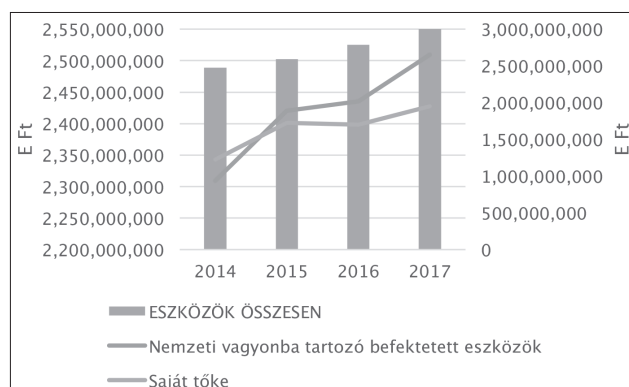
Forrás: MÁK adatszolgáltatás alapján saját szerkesztés¹⁴

Eredmények

A megyei jogú városi önkormányzatok vagyona, amelyet az eszközök összesen mutat a 2. ábrán, jelentős, a vizsgált időszak alatt 21%-kal emelkedett. A megyei jogú városok vagyona a GDP-vel összevetve is jelentős részarányt képvisel, hiszen annak 7-8%-át teszi ki. A vagyon növekedésben szerepet játszott a pénzeszközök közel négyszeresére történő emelkedése, amely 2015-2017 között zajlott le. Ebből tehát megfigyelhető, hogy a pénzeszközállomány emelkedése nem külső forrásbevonásból eredt, tehát az önkormányzatok a korábbiaknál magasabb mértékben támaszkodnak a meglévő forrásaikra fizetőképességük, likviditásuk fenntartása érdekében.

A saját tőke aggregált értéke 4%-kal emelkedett 2014-hez képest, azonban 2016-ra az előző időszakhoz képest kismértékben visszaesett, ennek mértéke mindösszesen szektor szinten 2 milliárd Ft volt, mely a megyei jogú városoknál

megfigyelhető 2016-ban realizált aggregált veszteség miatt következett be, 2017-ben azonban a kismértékű visszaesést pótolta a saját tőke növekedése, az időszorban ekkor vette fel a maximális értéket.

2. ábra

A megyei jogú városi önkormányzatok összesített mérlegének főbb mutatóinak (befektetett eszközök, eszközök, saját tőke) alakulása
Forrás: MÁK adatai alapján saját szerkesztés

¹⁴ MOLNÁR, P. – HEGEDŰS, SZ. (2017): Az államháztartási számvitel változásának hatásai a munkafolyamatokra és szervezési kérdésekre költségvetési szervek példáján keresztül, CONTROLLER INFO 3 pp. 37–41., 4 p.

A tartós eszközök értéke, vagyis a nemzeti vagyonba tartozó befektetett eszközök értéke közel 200 milliárd Ft-tal, 9%-kal növekedett az első vizsgált évhez viszonyítva, a vizsgálat ideje során ez a bővülés folyamatos volt, a legnagyobb növekedés 2014-2015 között történt. Ebből tehát az a következtetés vonható le, hogy a 2006-2010 közötti beruházási boom nem valósult meg a településeken, ugyanakkor pozitívum, hogy folyamatosan képesek voltak a helyhatóságok fokozni az alapvető vagyontömegüket.

Azonban az elszámolt amortizációt meghaladóan csak 2016-ban és 2017-ben növekedett a vizsgált 23 helyhatóság vagyónának összege.

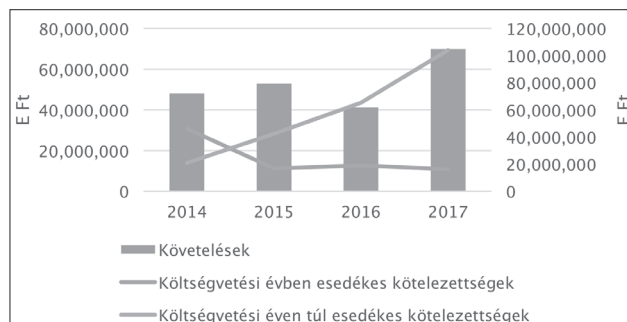
A 3. ábra azt mutatja be, hogyan alakultak a követelések és a kötelezettségek. Az ábrából megfigyelhető, hogy a költségvetési évet követően esedékes tartozások közel ötszörösére emelkedtek a vizsgált időszak alatt, míg az éven belüli tartozásállomány erős csökkenést mutat a vizsgált időszakban, amely oka, hogy csökkentek a helyi adókra vonatkozó követelések. A 2017-ben legmagasabb értéket felvevő éven túli kötelezettségállomány összetétele azonban 32%-ban dologi kiadásokra, 23%-a felhalmozási kiadásokra vonatkozik, míg 30%-a pedig finanszírozási kiadásokra. A kedvező pénzeszközállomány miatt nem mutatható azonban ki likviditási nehézség, mivel a 340 milliárd Ft-ot tesz ki az önkormányzatok szabad pénzállománya, 52 milliárd Ft-os likvid értékpapírállomány mellett.

A tevékenység eredményeszméletű bevételi közé tartoznak a közhatalmi bevételek, az eszközértékesítésből származó bevételek és az egyéb bevételek. A csökkenés elsődleges magyarázata, hogy visszaesett a közhatalmi bevételek értéke 2016-ig, a három év leforgása alatt mintegy 20 milliárd Ft-tal (4. ábra bal skálája). Ez negatív folyamatként értékelhető, hiszen a lokális önállóság egyik fontos alapját képezik a saját bevételek, szerencsére azonban trendfordulót jelent a 2017-es év, ahol a konjunktúra hatása a helyi adóbevételekben is megmutatkozik (jobb skála). A részesedésekből, térítés nélkül történő átvételekből származó egyéb különféle eredményeszméletű bevételek növekedés kompenzálta a saját bevételekből fakadó kiesést, míg a központi költségvetési támogatások stagnáltak az évek során. A bal skála mutatja a központi költségvetési támogatásból származó bevételeket, amelyek két évnnyi csökkenést követően 2017-ben ismét emelkedtek, annak ellenére, hogy a beszámítás rendszere erősen érinti a megyei jogú városokat.

A saját kivitelezésben, vagyis önfinanszírozás útján végrehajtott önkormányzati beruházások összesített értékében kiugró értéknek számít a 2015-ös év, amikor közel 550 millió Ft értékben végeztek beruházást a megyei jogú városi önkormányzatok, a többi évben ennek az értéknek jelentősen alatta maradtak. A felhalmozási bevételek közül szintén a 2015-ös év volt a leginkább erős.

A tevékenységek eredménye kategória a három évben összehasonlítható, mivel a három vizsgált évben nem változott számottevően az eredménykategória, 2016-ban a számviteli törvénnyel együtt módosult az eredménykimutatás.

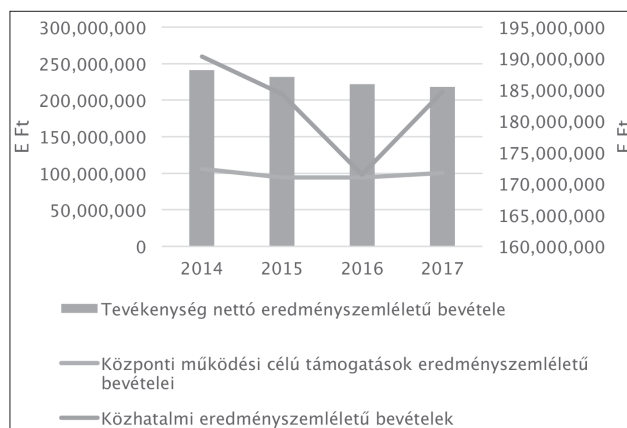
A vizsgált időszakban sajnálatosan negatív tendencia rajzolódik ki a megyei jogú városok vonatkozásában, hiszen 2016-ra negatívba fordult az alapvető tevékenységeket tartalmazó eredmény. A negatív érték tehát azt jelenti, hogy közel

3. ábra

A megyei jogú városi önkormányzatok összesített mérlegének főbb mutatóinak (követelések, kötelezettségek) alakulása

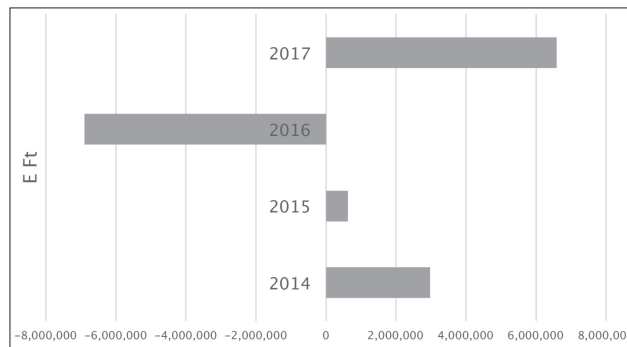
Forrás: MÁK adatai alapján saját szerkesztés

4. ábra

Tevékenység nettó eredményeszméletű bevételek alakulása 2014 és 2016 között

Forrás: MÁK adatai alapján saját szerkesztés

5. ábra

Tevékenységek eredményeinek alakulása 2014 és 2016 között

Forrás: MÁK adatai alapján saját szerkesztés

6 milliárd Ft-os veszteséget szenvedtek el a helyhatóságok, amelyek azonos feladatellátási szint mellett csökkenő közhatalmi bevételekből adódtak. 2014 volt a leginkább jövedelmező év, ez összefüggésben van az adóssághozsokozódás lezajlásával. Az önkormányzati gazdálkodásban nem elvárás, hogy nyereségesen működjének, ám a jövőbeli hitelfelvételi képességet rontja az, hogy külső forrással kell kipótolni a költségvetést. Ez a költségvetési gazdálkodás logikájából adódóan a felhalmozási költségvetés hiányából eredt. 2017-ben már szektorszinten megfigyelhető a pozitív, szufficites gazdálkodás, amely fedezte az előző évi veszteséget.

Az önkormányzatok gazdálkodását leíró mutatószámok egyik objektív meghatározói a helyhatóságok gazdálkodásának, másrészt pedig benchmarkot jelentenek az aggregált adatokból adódóan a megyei jogú városok számára.

A tőkeerősség megmutatja, mekkora saját tőke részaránya a teljes vagyontömegben belül, minél inkább közelebb van a 100%-hoz, a mutató értéke annál kedvezőbb. Az arány némiképpen csökken a vizsgált évek során, azonban ez magas értékűnek számít, hiszen az adósságállomány felépülése a saját tőke csökkenését nem követte. A külső igénybevett források arányát hivatott prezentálni a kötelezettségek aránya, viszont igen alacsony értékű a költségvetési szabályok eddig megfelelően működnek, hiszen az adósságszolgálat nem éri el szektorszinten a saját bevétel 50%-át, 2017-ben annak 9,63%-át tette ki.

A befektetett eszközök részaránya azt mutatja meg, milyen a helyhatóságok eszközigenyessége, minél magasabb a mutatószám értéke, annál nagyobb a tartós vagyon állománya. Az eszközérték kismértékű visszaesése a magasabb pénzeszközértékkel magyarázható, hiszen az 1. ábrában bemutatott módon növekedett. A bonitási ráta azt mutatja meg, mennyire tekinthető stabilnak az eszközök és források lejáratú összhangja. Az egyhez közeli mutatóérték arra enged következtetni, hogy a vagyon lejáratú összhang biztosított.

A rövid távú fizetőképesség leírását szolgálja a likviditási ráta és a készpénz likviditás. A likviditási mutató akkor kedvező, ha 2 feletti értékű, míg a készpénz likviditás 1 feletti mutatószámértéknél minősíthető kedvezőnek. Ahogyan a 2. táblázat jó mutatja, ennek a megyei jogú városok adatai abszolút eleget tesznek, hiszen ez sokszorosan meghaladja, így kijelenthető, hogy stabil a fizetőképessége a helyhatóságoknak.

A saját bevételek aránya minél inkább közel van a 50%-hoz, annál inkább kiszámítható, stabilnak tekinthető a helyhatóság gazdálkodása. Sajnálatosan, az minden vizsgált évben elmarad a kívánatos szinttől, ennek oka a 4. ábrán bemutatott a saját bevételek visszaesése 2016-ban, azonban 2017-ben már a 2014-2015 közötti értékhez közelítő a saját bevételek finanszírozásban betöltött aránya. A saját tőke növekedése 2014-ben erős, 2015-ben elfogadható szinten volt, amely a gazdálkodás hatékonyságát mutatja, ám 2016-ban kismértékben visszaesett, azonban ezt pótolta a 2017-es év eredményes gazdálkodása.

Modern városok Program és jellemzői a megyei jogú városokra

A Modern Városok Program (továbbiakban: MVP) a 2015-ös indulásakor 3400 milliárd Ft összértékű fejlesztési célú támogatást irányzott elő a megyei jogú városok számára, amelyből 690 km autópályaépítést, 5 esetben reptérfejlesztést, közel 2000 hektár új ipari park létrehozását, 170 milliárd egészség és sportcélú fejlesztést, valamint 109 milliárd Ft értékű oktatásfejlesztést tartalmaz.¹⁵

¹⁵ PÉLI L. (2017): *A Modern Városok Program hatása a területi különbségekre*. In: FUTÓ Z. (szerk): *Magyar vidék – perspektívák, megoszlások a XXI. században*. pp 196–202.

2. táblázat
Főbb számviteli mutatószámok alakulása

Mutatók	2014	2015	2016	2017
Tőkeerősség	94,60%	92,70%	86,00%	80,68%
Kötelezettségek aránya	2,20%	1,90%	2,30%	2,97%
Befektetett eszközök aránya	93,20%	93,40%	87,30%	83,41%
Bonitási ráta	101,50%	99,20%	98,50%	101,44%
Likviditási mutató	5,20	14,70	27,30	23,41
Készpénz likviditás	2,80	7,30	20,80	7,21
Saját bevételek aránya	45,50%	45,80%	38,90%	44%
Saját tőke növekedése	5,20%	1,20%	-0,30%	0,36%

Forrás: Saját szerkesztés¹⁶

A program finanszírozása többszörös, egyrészt költségvetési források fedezik, másrészt az Európai Unió is biztosít társfinanszírozás útján forrásokat, jellemzően a Területfejlesztési Operatív Programból, valamint az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Programból.

Program indulása 2015-ben történt, ennek első lépése volt, hogy 1885/2015. (XII. 3.) Korm. határozat 25 milliárd Ft összeget biztosított a költségvetés IX. költségvetési fejezet számára, ez a fejezet kapcsolja össze a központi és lokális alrendszer gazdálkodását. Ebből az idő rövidege miatt 1 milliárd Ft-ot használtak fel a 2015-ös Zárószámadási törvény tanulsága szerint.

Az adatgyűjtés lezárta a 2016-os, 2017-es, illetve a 2018-as és 2019-es költségvetési törvény volt elérhető, és a 2018-as költségvetési törvény volt hatályban. A felsorolt jogszabályokban a IX. fejezetből a XI. Miniszterelnökség fejezet, 30. Fejezeti kezelésű előirányzatok cím, 1. Célelőirányzatok alcím, 78. Modern Városok Program jogcímcsoportba került át a költségvetésben a program támogatása.

A költségvetési támogatás 2016-hoz képest jelentősen növekedett 2017-es költségvetési évre, 152 milliárd Ft-ra 2018-as évben ez előirányzatszinten csekély mértékben, 2 milliárd Ft-tal csökkent.¹⁷

Összehasonlításképpen, a Költségvetés XI. fejezet felhalmozási kiadásainak előirányzatához viszonyítottam a MVP összegeit. Az eredményekből azt a következtetést lehet levonni, hogy 2016-ban XI. fejezet felhalmozási forrásainak 15,83%-át, 2017-ben 46,35%-át, 2018-ban 47,96%-át teszi ki, vagyis felhalmozási költségvetés közel felét a program forrásainak biztosítására tervezik fordítani.

¹⁶ ZÉMAN Z. – TÓTH A. (2015): *Az önkormányzatok és közüzemi vállalatok teljesítményértékelése*. In: LENTNER Cs. ed: *Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás: Közpénzügyek és Államháztartástan II.* 858 p. Budapest: NKE Szolgáltató Kft. pp. 829–853.

ZÉMAN Z. – BÉHM I. (2017): *A pénzügyi menedzsment kontroll elemzési eszköztára*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

¹⁷ 2019-ben a költségvetés 135 milliárd Ft-tal irányoz elő.

Ha a teljes, költségvetés során felhalmozási célra tervezett költségvetésben meghatározott összeghez viszonyítjuk a MVP keretösszegeit, azt a 2017-es és 2018-as évben tudjuk vizsgálni a költségvetési törvények szerkezete alapján. 2017-ben 8,71%-ot tesz ki a MVP keretösszeg, míg ez az arány 2018-es évben 8,33%-os értékű. Ugyan a tanulmányban a fejlesztési program hazai forrásból finanszírozott részét értekelem, érdekesnek tartom az Európai Unió fejlesztési költségvetés mértékéhez viszonyítani a program hazai forrásból biztosított keretösszegét. 2017-ben a részarány 6,8%-ot, 2018-ban 6,2%-ot tesz ki. Így megállapítható, hogy az évenként előirányzott összeg a fejlesztési célok során szignifikáns mértékű, jelentős rész azonban EU-s forrásokból kerül finanszírozásra.

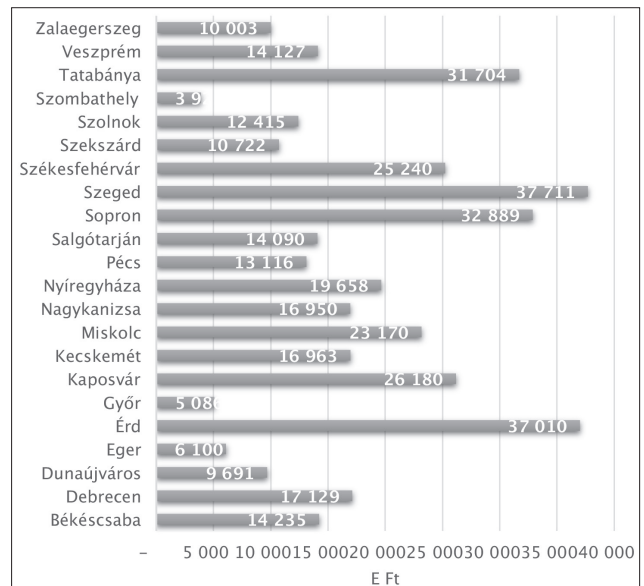
A fejlesztési program mérhető a gazdaság teljesítményével összefüggésben is, hiszen a költségvetési források a hazai jövedelem újraelosztásán alapulnak. GDP arányosan 2017-ben a megyei jogú városok fejlesztési programja költségvetési forrásból fedezve 0,41%-ot, 2018-ban a tervezett GDP 0,37%-át tervezi a költségvetés fordítani.

Összehasonlítva a fejlesztési források teljes keretével, megállapítható, hogy összesen a költségvetési források 398 milliárd Ft-ot kitevő összeget irányoztak elő 2015 és 2018 között, tehát ez a teljes összeg 11,7%-át teszi ki, vagyis elsődlegesen az EU-s források finanszírozzák a programot.

A 6. ábra az önkormányzatok részére a MVP keretében megítélt költségvetési támogatások összegeit mutatják be 2016-2020 közötti időszakra vetítve. Nem tartalmaz minden megyei jogú városi önkormányzatot, ennek oka, hogy a hiányzó önkormányzattal nem kezdték meg a MVP-ben meghatározott projekt végrehajtását, vagy EU-s források fedezik a projektek költségeit.

2018 márciusáig a legjelentősebb támogatást Érd, Tatabánya, Kaposvár, és Sopron, valamint Szeged részére állapította meg a kormányhatározat. 2017 novemberéig a vizsgált települések megítélt támogatásainak átlagos értéke 18 milliárd Ft-ot tett ki.

Átlagnál magasabb értéket ítéltek meg támogatásként Sopronnak, Székesfehérvárnak, valamint Nyíregyházának,

6. ábra
A kormányhatározatok által meghatározott költségvetési források településenként
Forrás: Saját számítás, 2018

Miskolcnak, picivel az átlag alatt van Kecskemét, Veszprém, Békéscsaba, Nagykanizsa és Debrecen adata.

Az évek során a tanulmány lezárásakor a kormányhatározatok a 2018-as évben irányozták elő a legnagyobb mértékű forráslekötést, következő két évben ennek mértékbe kisebb, ez még a folyamatban lévő kormányhatározatokban fog lekötésre kerülni.

A fejlesztési területek lehatárolása kapcsolódik szorosan az önkormányzati feladatokhoz. Ez alól csak két kivétel emelhető ki, az oktatás, valamint az egészségügyi ellátás fejlesztése, hiszen az a feladatkörök reformja kapcsán a központi költségvetés és azok szervei működtetésébe került. Természetesen ettől függetlenül a fejlesztések létfontosságúak, mivel a helyi lakosság kiváló színvonalú közszolgáltatásokkal való ellátásának alapját képezik, meghatározzák az életminőséget. Ennek során új iskolák létrehozására, közép és felsőoktatásra kértek

Fejlesztési terület	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen
egészségügyi fejlesztés	7 000	2 210	4 016	6 039	9 993	29 258
gazdaságfejlesztés	21 619	24 766				46 385
humán infrastruktúra fejlesztése	5 210	20 837	19 213	11 378	635	57 273
közlekedés fejlesztése	3 800	5 933	7 283	7 327	2 840	27 182
közszolgáltatás fejlesztése	50					50
kultúrafejlesztés	3 915	4 211	17 353	8 650	633	34 762
sportfejlesztés	7 483	15 253	49 589	37 758		110 083
turisztikai fejlesztés	6 615	14 311	11 603	12 248	8 794	53 571
vagyonpolitika	150	4 730	1 870			6 750
városfejlesztés	8 109	9 995	10 483	4 182	29	32 797
Végösszeg	63 951	102 246	121 411	87 581	22 924	398 112

Forrás: saját kutatás, 2018

forrást a helyhatóságok. Ez a későbbiekben nem fogja terhelni a helyhatóságok költségvetését, áttételesen a szolidaritási hozzájárulásban jelenhet csak meg.

A költségvetésből jelentős forrás kerül allokálásra sport infrastruktúra fejlesztésére, amely során uszodák, sportcsarnokok építését kezdeményezték a települések, és ezek kerültek be a városokkal kötött megállapodásokba. Ennek működtetése nyitott kérdés. A gazdaságfejlesztés keretében az ipari parkok fejlesztését határozták el a települések, a költségvetés pedig biztosít hozzá pénzügyi forrást. A kulturális intézmények fejlesztése során a megyei jogú városok színházait fejlesztik a kapott támogatási összegekből, amely pótlólagos bevételi forrást jelenthet a teátrumokat működtető önkormányzati tulajdonú non-profit vállalkozásoknak. A városfejlesztésre szánt források belváros rekonstrukciókat, energetikai korszerűsítést célzó településfejlesztési akciókat tartalmaznak. A helyi turizmus élénkítési beruházások esetében is a helyi desztinációk kiaknázásához biztosít támogatást a költségvetés, ebben tekintetben várható a megterülő beruházások megvalósítása. A források lehetővé teszik kórházak fejlesztését és felújítását.

Konklúzió

Az eredmények azt mutatják, hogy az adósságkonszolidációt követően nem csak az adósság, hanem az önkormányzati gazdálkodás is stabilizálódott a megyei jogú városok körében. Ezt igazolta minden számviteli mutató, valamint a jövedelmezőség. A 2016-os évben azonban némi megtorpanás figyelhető meg, a három vizsgált év közül ez volt a leggyengébb év, azonban 2017-re az aggregált adatok már pozitív tartományba kerültek, így ez azt mutatja, hogy a 2016-os év csak egyedi érték volt az adatsorban. A 2016-os érték tehát az általános trenden kívüli érték volt, nem jelez trendfordulót. Emellett a megyei jogú városok adatai tökehelyzet, likviditás, hatékonyság alapján stabil képet mutatnak.

A Modern Városok Program megvalósítása 2018-tól kezd megélni, a hazai, valamint az EU-s források felhasználásával. A tanulmány egyfajta látéleletet kívánt adni a program megvalósításáról, illetve annak költségvetési aspektusairól. A kutatás folytatási lehetősége a költségvetési források vizsgálata, a megvalósítási további szakaszainak elemzése, a megkötött támogatások megvalósulása és realizálása. Érdekes lehet a program kockázatainak elemzése is, amely inkább a projektmenedzsment kérdéseket vet fel, valamint makrogazdasági tényezőket, amelyek a meglódló építőipari inflációban már meg is mutatkoznak. A nemzetgazdaság többi ága is hatást gyakorolhat a program sikerére, hiszen az építőipar és annak beszállítói bázisának kapacitási problémái hatással lehetnek a beruházások költséghatékony és pontos végrehajtására.

A program hasznosulása önkormányzati szempontból több rétvé lehet. A gazdaságfejlesztés, a turisztika fejlesztése a helyi adóbázisra gyakorolhat hatást, bővítheti a települések adóerőképességét. A források megvalósításával létrehozott beruházási tömeghez nem volt szükséges hitelfelvétel, így a pénzügyi kapacitásukat ebben a tekintetben nem rontják a beruházások. A többi projekt kapcsán az önkormányzatok

működési költségvetésére nem lesznek hatással, támogatást az önkormányzatok költségvetéséből esetleg a sportberuházások generálhatnak. A program társadalmi hatásai nem „intézkedések el” csupán a pénzügyi vonzatok vizsgálatával, így ez is egy fontos elemzési kérdés. A költségvetés szempontjából a Modern Városok Program egy jó terep a fejlesztéspolitikában, a program tapasztalatait felhasználva ki lehet terjeszteni valamely nemzetgazdaságilag fontos, jól kvantifikálható önkormányzati csoportra is, ennek egyik következő lépése a Modern Középvárosok és Modern Falvak Program.

Felhasznált szakirodalom

- BETHLENDI A. – LENTNER Cs. (2018): Subnational Fiscal Consolidation: The Hungarian Path from Crisis to Fiscal Sustainability in Light of International Experiences. *Sustainability* 10:9 p. 2978, 1 p. <https://doi.org/10.3390/su10092978>
- BURRET, H.T. – FELD, L.P. (2018): Vertical effects of fiscal rules: the Swiss experience. *International Tax and Public Finance* 25(3) pp 673–721. <https://doi.org/10.1007/s10797-017-9467-y>
- KORNAI J. (2014): The Soft Budget Constraint – An Introductory Study to Volume IV of the Life's Work Series. *Acta Oeconomica*, Vol. 64 (S1), pp. 25–79. <https://doi.org/10.1556/aoecon.64.2014.s1.2>
- LENTNER, Cs. (2014): The Debt Consolidation of Hungarian Local Governments. *Public Finance Quarterly* 59(3) pp. 310–325.
- LENTNER, Cs. (2015): Önkormányzatok pénzügyi konszolidációja és működőképes állapotban tartásuk eszközrendszere: 26. fejezet. pp. 637–656., 20 p. In: LENTNER, Cs. (szerk.) *Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás: Közpénzügyek és Államháztartásstan*. Budapest, NKE Szolgáltató Kft., 858 p.
- LENTNER, Cs. (2016): *Rendszerváltás és pénzügypolitika – tények és tévhitek*. Budapest, Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.17649/tet.19.3-4.1918>
- MOLNÁR, P. – HEGEDŰS, Sz. (2017): Az államháztartási számvitel változásának hatásai a munkafolyamatokra és szervezési kérdésekre költségvetési szervek példáján keresztül. *Controller Info* 3 pp. 37–41., 4 p. (2017)
- MOLNÁR, P. – HEGEDŰS, Sz. (2018): Municipal Debt Consolidation in Hungary (2011–2014) in an Asset Management Approach. *Polgári Szemle* 14:Special pp. 81–92., 12 p. <https://doi.org/10.24307/psz.2018.0406>
- MONACELLI, D. – PAZIENZA, M.G. – RAPALLINI, C. (2018): *Municipality Budget Rules and Debt: Is the Italian Regulation Effective?* *Public Budgeting and Finance* 36(3) pp 114–140. <https://doi.org/10.1111/pbaf.12094>
- PÉL, L. (2017): A Modern Városok Program hatása a területi különbségekre. In: FUTÓ Z. (szerk): *Magyar vidék – perspektívák, megoszlások a XXI. században*. pp 196–202.
- TER-MINASSIAN, T. – CRAIGH, J.(1997): *Control of subnational government borrowing in Fiscal Federalism in Theory and Practice*. (Chapter 7.) IMF <https://doi.org/10.5089/9781451857276.001>

- VAN ROMPUY, P. (2016): Sub-national Tax Autonomy and Deficits: Empirical Results for 27 OECD Countries. *Regional Studies* 50(7), pp 1248–1259. <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1007937>
- VASVÁRI, T. (2018): *Bailout of local governments in Hungary: short- and long-term effects*. Kornai konferencia BCE
- ZÉMAN, Z. – TÓTH, A. (2015): Az önkormányzatok és közüzemi vállalatok teljesítményértékelése. In: LENTNER, Cs. (szerk.): *Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás: Közpénzügyek és Államháztartástan II.* 858 p. Budapest, NKE Szolgáltató Kft. pp. 829–853.
- ZÉMAN, Z. – BÉHM, I. (2017): *A pénzügyi menedzsment kontroll elemzési eszköztára*. Budapest, Akadémiai Kiadó.